

Písomný výstup pedagogického klubu

1. Prioritná os	Vzdelávanie
2. Špecifický cieľ	1.1.1 Zvýšiť inkluzívnosť a rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelávaniu a zlepšiť výsledky a kompetencie detí a žiakov
3. Prijímateľ	Obchodná akadémia, Komenského 3425/18, 075 42 Trebišov
4. Názov projektu	Zvýšenie kvality vzdelávania v Obchodnej akadémii v Trebišove
5. Kód projektu ITMS2014+	312011AGT6
6. Názov pedagogického klubu	Klub čitateľskej gramotnosti
7. Meno koordinátora pedagogického klubu	PhDr. Ľubomíra Zuščinová
8. Školský polrok	2. polrok školského roku 2020- 2021
9. Odkaz na webové sídlo zverejnenia písomného výstupu	http://www.oatv.edu.sk/

10.

Úvod:

Stručná anotácia

Kurikulárne zameranie nášho školského systému v sústave vzdelávacích cieľov do popredia kladie komunikačné spôsobilosti, analytické a interpretačné zručnosti žiakov, ich schopnosť interpretačno-hodnotiacim spôsobom pracovať s jazykovými komunikátmi. Najväčší dôraz sa pritom kladie na čitateľskú gramotnosť, na vlastnú tvorbu jazykových prejavov, na schopnosť interpretovať text a integrovať informácie z textu s predchádzajúcimi poznatkami a skúsenosťami, na prácu s informáciami, na schopnosť argumentovať. Pri realizácii týchto cieľov sa ako najefektívnejší ukazuje konštruktivistický prístup k učeniu, ktorý je postavený na tvorivosti žiaka, na jeho vlastnom objavovaní a získavaní vedomostí a zručností, ktoré následne modifikujú aj jeho životné postoje a hodnotový systém. Konštruktivistická teória a prax stavajú pred žiakov problémy, ktoré majú riešiť a tieto problémové úlohy sa koncipujú tak, aby zodpovedali obsahu vyučovacích predmetov, ale aj s ohľadom na zámerný rozvoj žiakových poznávacích operácií. Uplatnenie konštruktivistického prístupu vo vyučovaní vyžaduje kvalitné zdroje informácií, pripraveného pedagóga a adekvátne vyučovacie metódy zamerané na objavovanie, kritické myslenie, tímovú prácu.

V činnosti Klubu čitateľskej gramotnosti sme sa v súlade so stanovenými cieľmi zamerali na získanie nových znalostí, schopností v používaní, aplikácii nových foriem a metód práce so žiakmi, výmenu skúseností a úspešnú implementáciu inovatívnych postupov podporujúcich rozvoj čitateľskej gramotnosti, a to v týchto tematických oblastiach: Čítanie s porozumením – lyrické texty,

Čítanie s porozumením - epické texty, Čítanie s porozumením - dramatické texty, Metódy obohacovania slovnjej zásoby žiakov, Štylizácia odborných textov, Tvorivé písanie, Metódy práce v záujmových útvaroch, Tvorivé dielne a Kultivovaný ústny prejav. Obsahovou náplňou posledného stretnutia členov Klubu čitateľskej bolo hodnotenie činnosti a sumarizácia dosiahnutých výsledkov.

Kľúčové slová

literárny text, didaktická interpretácia, slovná zásoba, odborný text, tvorivé písanie, voľný čas, záujmové útvary, tvorivé dielne, kultivovaný ústny prejav

Zámer a priblíženie témy písomného výstupu

V nadväznosti na teoretické východiská a metodické analýzy skúseností s implementáciou inovatívnych metód a stratégií do výchovno - vyučovacieho procesu a mimoškolskej činnosti zdokonaľovať profesijné kompetencie pedagógov v rozvoji čitateľskej gramotnosti žiakov, poskytnúť námety, podnety, návody na zážitkové a zároveň efektívne vyučovanie a voľnočasové aktivity.

Jadro:

Popis témy/problém

I. Metodika práce s literárnym textom

Prioritou a poslaním práce s umeleckým textom je vychovávať kultivovaných čitateľov a vytvárať pozitívny vzťah k literatúre a umeniu vôbec prostredníctvom čítania s porozumením, zážitkov z textu, ale aj osvojením si základov historiografie a teórie literatúry. Dôležitým cieľom je tiež získanie schopnosti využívať nadobudnuté vedomosti a zručnosti na pochopenie textu pri jeho rozbere či interpretácii. Pri práci s literárnym textom je potrebné v súlade s obsahovými vzdelávacími štandardami rozvíjať poznávacie a interpretačné kompetencie žiaka.

Literárny text má v edukačnom procese dôležitú a nezastupiteľnú úlohu. Pri práci s literárnym textom je potrebné v súlade s obsahovými vzdelávacími štandardami rozvíjať poznávacie a interpretačné kompetencie žiaka, a to:

- techniku čítania a verejnú prezentáciu textu,
- pamäťové, klasifikačné a aplikačné zručnosti,
- analytické a interpretačné zručnosti,
- tvorivé zručnosti,
- informačné zručnosti.

Východiskom interpretácie literárneho textu je čitateľský zážitok, ktorý má podnietiť záujem žiakov dekódovať súvislosti kompozície literárneho textu, pochopiť a vyjadriť zmysel diela, jeho filozofické, etické, humanistické poslanstvo. dešifrovať významové a estetické poslanstvo umeleckého slova.

Interpretácia literárneho textu spája teóriu s praxou, premieňa teoretické informácie o literárnom texte na interpretačné návyky a zručnosti. Cieľom práce s literárnym textom by mala byť vyváženosť poznatkov a zážitkov. Súčasťou zážitkového procesu sa má stať aj nenásilné zakomponovanie literárnej teórie do práce s literárnym textom, teda nie hotové odovzdávanie poznatkov z teórie

literatúry, ale vyvodzovanie literárnych pojmov na základe interpretácie literárnych textových segmentov.

Čitateľský zážitok má podnietiť záujem žiakov dekodovať súvislosti výstavby textu, pochopiť a vyjadriť zmysel diela, jeho posolstvo.

Premyslená, systematická, motivačná, aktivizujúca, tvorivá práca s literárnym textom vedie k rozvoju analytických schopností a kritického myslenia žiakov, formuje ich kladný vzťah ku knihe a k literatúre, rozvíja ich jazykový prejav.

A. Popovič rozlišuje interpretáciu umeleckého textu:

- *podľa typu príjemcu*: interpretácia literárnohistorická, literárnoteoretická, literárnokritická a literárnovýchovná (literárnovzdelávacia),
- *podľa stupňa komplexnosti*: parciálna (čiastková) a komplexná.
- *podľa charakteru medzitekstového nadväzovania*: afirmatívna (súhlasná) a kontroverzná (kritizujúca, odmietajúca).

V školskej praxi prevláda literárno-výchovná interpretácia.

Didaktickou interpretáciou umeleckého textu rozumieme metódu, ktorá vedie žiaka ku komunikácii s textom a pomáha mu porozumieť štruktúre informácií textu, rozvíjať čitateľské dispozície, emocionalitu, predstavivosť a fantáziu, verbálne kritické hodnotenie textu. Úlohou školskej interpretácie je stimulovať estetický zážitok žiaka z poznania diela a na jeho základe prehľbovať literárno-pozorovacie schopnosti, kritický pohľad a formovať literárny vkus.

Základom úspešnej interpretácie je východiskový text, ktorý musí byť vnímaný v dobovom kultúrnom a spoločenskom kontexte. Pre učiteľa to znamená poznanie textu a v dôsledku toho výber určitého súboru jeho štruktúrnych prvkov pre didaktický proces, rozpracovanie návodu na spracovanie textu, na metódy, formy a postupy pri interpretácii textu v konkrétnych školských podmienkach. Učiteľ si musí uvedomiť špecifické možnosti, ktoré ponúka zvolený umelecký text a zvážiť ich metodické a vhodné využitie v rámci vedomostnej úrovne žiakov.

Metodika interpretačného postupu sa musí zakladať predovšetkým na psychologicko-poznávacích kritériách. Prvým predpokladom je psychická pripravenosť žiaka na interpretáciu textu, čo má zabezpečiť motivácia. *Motivačná fáza* by mala nastaviť žiaka na vnímanie a prežívanie čítaného alebo počúvaného textu a z neho vyplývajúce dojmy a estetické zážitky. Súčasťou prípravy na vnímanie textu aj vecná príprava, teda základné informácie o diele, literárnom druhu, žánri, názve a pod.. V *interpretačnej alebo analytickej časti* žiaci prenikajú k sémantike textu, na základe vlastných skúseností sú schopní vytvárať si analógie s umeleckými obrazmi, obohacovať svoje literárne aj jazykové štruktúry. V *reprodukčno-produkčnej časti* dostávajú priestor na aktivity rozvíjajúce čitateľské zručnosti (výrazné, rolové, výberové čítanie), samostatnú prácu formou písania, dramatické hry, rolové hry, tvorenie osnovy a rôzne spôsoby reprodukcie, výtvarné aktivity, hudobné aktivity.

Voľba metód práce s literárnym textom je do značnej miery ovplyvnená jeho charakterom. Za limitujúcu hranicu je možno považovať hranicu literárneho druhu - lyrika, epika, dráma. Charakter literárneho textu má rozhodujúci vplyv i na podobu jeho didaktickej interpretácie.

V školskej praxi sa uplatňujú dva spôsoby interpretácie literárneho textu, a to:

1. parciálna (čiastková) interpretácia – je zameraná len na jeden aspekt literárneho textu, napr. žánrový, tematický, lingvistický a pod.,

2. komplexná (celostná) interpretácia – ktorá mapuje všetky prístupné aspekty interpretačného procesu.

Lyrický text ponúka osobnú výpoveď autora o jeho osobnom prežitku, pociť, jeho subjektívny pohľad na skutočnosť, na malom priestore núka čitateľovi množstvo informácií, emócií, významov. Vo významovej rovine lyrického textu je zakódované emotívne prežívanie. Lyrická výpoveď je nesená prvkami obsahovými, ale i formálnymi – jazykovými, kompozičnými. Čitateľ odhaľuje náladu lyrického subjektu, atmosféru diela i cez jeho jazykovú formu. Recepčne je však u žiakov najmenej obľúbeným typom umeleckého textu. Jednou z možností, ako sa žiakom pokúsiť sprístupniť lyrickú poéziu môže byť tvorivý prístup k nej, ktorý by plnil interpretačné ciele, aktivizoval a zároveň pomáhal porozumieť špecifiká tohto literárneho druhu. Predpokladom otvorenej interpretácie umeleckého textu je názorovo tolerantný učiteľ, ktorý vytvára podmienky na diskusiu najmä tým, že pôsobí v role interpretačného manažéra.

Interpretačné činnosti je možné orientovať tematickú, jazykovú a kompozičnú rovinu lyrického textu.

Didaktická interpretácia lyriky sa zameriava na:

- a) názov zbierky – interpretácia a predikcia myšlienkového obsahu diela, anticipácia,
- b) interpretácia a predikcia názvov jednotlivých básní,
- c) architektonika: identifikácia zbierky a jej častí, grafické členenie básne – spevy, strofy, verše,
- d) druh lyriky – ľudská, prírodná, spoločenská, didakticko-reflexívna, meditatívna, náboženská, epická lyrika a i.,
- e) identifikácia básnickej a žánrovej formy,
- f) metrika, veršový systém, rytmus a rým,
- g) tektonika: identifikácia kompozičných princípov: korešpondencia introdukcie a finále,
- h) leitmotív (identifikácia problémovej situácie – pocitová platforma) a sekundárne, zväčša statické motívy; nedejovosť, resp. dejovosť pri epickej lyrike,
- i) lyrický subjekt, monologickosť,
- j) gnómický čas a identifikácia priestoru,
- k) identifikácia jazykových prostriedkov: básnické prostriedky – obraznosť, ikonickosť: figúry a trópy, emocionálno-expresívnosť a pod..

Interpretácia lyrického textu umožňuje zapojenie predstavivosti žiaka, vytváranie jeho predstáv na základe obrazných i neobrazných, ústredných i čiastkových motívov básne, na základe celkovej atmosféry, nálady básne, naladenia lyrického subjektu. Jednou z kreatívnych metód interpretácie lyriky môže byť využitie zmyslových vnemov žiaka.

Zaujímavé pre žiakov sú aj rekonštrukčné aktivity. Predpokladajú dotváranie určitých častí básne – záveru, pointy a pod. Tieto časti sa s jasným didaktickým zámerom vynechajú, žiaci ich dotvárajú a ich rekonštrukcie porovnávajú medzi sebou i s autorským originálom, napr: dokončiť básne dopísaním veršov tak, aby básne získala pointu, doplniť vynechanú časť básne, dopísať poslednú slohu básne, vymyslieť básni vhodný názov a pod.

Tvorivou činnosťou na hranici medzi kreatívnou interpretáciou a vlastnou tvorbou je transkripcia, napr.: prepísať básne do podoby poviedky, prepísať básne ako dramatický dialóg, prepísať obsah

básne do podoby sms – správy, telegramu, inzerátu a pod. Prostredníctvom prepisu lyrickej básne do podoby iného žánru je možné poukázať i na prenosnosť viacvrstevnosti významu lyrickej poézie bez ochudobnenia o sekundárne významy a estetickú informáciu.

Interpretačné činnosti orientované na jazykovú a kompozičnú rovinu lyrického textu sú založené na obmene lexiky (slov, slovných spojení, obrazov) a kompozície napr. nahradiť označené obrazné vyjadrenia neobraznými, obmeniť niektoré slová v texte tak, aby zanikla jazyková hra, nahradiť označená slova v texte synonymnými výrazmi a všimnúť si napr.: zmenu rytmu, rýmovej výstavby a pod.

Zmeny v kompozičnej výstavbe spočívajú vo vytváraní obmenených podôb lyrického textu a sledovaní ich vplyvu na vnútornú kompozíciu a výpovednú hodnotu. Ako tvorivá činnosť sa ponúka premyslené rozstrihanie (na strofy, verše, dvojveršia) a následné skladanie textu.

Za špecifickú tvorivú aktivitu môžeme považovať recitáciu ako prejav emocionálneho dojmu spojeného s hlbším pochopením textu.

Osobitnú skupinu tvorivých činností predstavujú tie, ktoré vedú žiakov nie k poznaniu črt autorského textu, ale k poznávaniu typov umeleckých prostriedkov a princípov tvorby. Ide o celú škálu možností tvorby vlastných textov od metafor cez verše a strofy po celé básne.

Tvorivá práca s lyrickým textom rozvíja schopnosť žiakov vnímať pravidlá básnickej tvorby a rozvíja citlivosť k prostriedkom lyrickej výpovede.

Interpretačné činnosti orientované na tematickú rovinu lyrického textu

Práca s lyrikou umožňuje zapojenie predstavivosti žiaka, vytváranie jeho predstáv na základe obrazných i neobrazných, ústredných i čiastkových motívov básne, na základe celkovej atmosféry, nálady básne, naladenia lyrického subjektu. Jednou z kreatívnych metód interpretácie lyriky môže byť využitie zmyslových vnemov žiaka.

Motívy básne, náladu, atmosféru, pocity lyrického subjektu môže žiak vyjadriť:

- pomocou kresby (konkrétnej alebo abstraktnej),
- využitím farieb (podfarbiť text básne alebo jeho časť farbou, ktorá zodpovedá vyjadrenej emócií, atmosfére, zmene nálad),
- využitím zvukov, melódie (vytvoriť zvukový sprievod k básni),
- využitím tvarov (modelovaného objektu),
- využitím pohybov (pohybová etuda, pantomíma),
- a pod.

Zaujímavé pre žiakov sú aj rekonštrukčné aktivity. Predpokladajú dotváranie určitých častí básne – záveru, pointy a pod. Tieto časti sa s jasným didaktickým zámerom vynechajú, žiaci ich dotvárajú a ich rekonštrukcie porovnávajú medzi sebou i s autorským originálom, napr:

- dokončiť básneň dopísaním veršov tak, aby básneň získala pointu,
- doplniť vynechanú časť básne,
- dopísať poslednú slohu básne,

- vymyslieť básni vhodný názov,
- a pod.

Tvorivou činnosťou na hranici medzi kreatívnou interpretáciou a vlastnou tvorbou je transkripcia, napr.:

- prepísať báseň do podoby poviedky.
- prepísať báseň ako dramatický dialóg.
- prepísať obsah básne do podoby sms – správy, telegramu, inzerátu,
- a pod.

Prostredníctvom prepisu lyrickej básne do podoby iného žánru je možné poukázať i na prenosnosť viacvrstevnosti významu lyrickej poézie bez ochudobnenia o sekundárne významy a estetickú informáciu.

Interpretačné činnosti orientované na jazykovú a kompozičnú rovinu lyrického textu

Tieto aktivity sú založené na obmene lexiky (slov, slovných spojení, obrazov) a kompozície napr.:

- nahradíť označené obrazné vyjadrenia neobraznými,
- obmeniť niektoré slová v texte tak, aby zanikla jazyková hra,
- nahradíť označená slova v texte synonymnými výrazmi a všimnúť si napr.: zmenu rytmu, rýmovej výstavby a pod.

Zmeny v kompozičnej výstavbe spočívajú vo vytváraní obmenených podôb lyrického textu a sledovaní ich vplyvu na vnútornú kompozíciu a výpovednú hodnotu. Ako tvorivá činnosť sa ponúka premyslené rozstrihanie (na strofy, verše, dvojveršia) a následné skladanie textu.

Za špecifickú tvorivú aktivitu môžeme považovať recitáciu ako prejav emocionálneho dojmu spojeného s hlbším pochopením textu.

Osobitnú skupinu tvorivých činností predstavujú tie, ktoré vedú žiakov nie k poznaniu črt autorského textu, ale k poznávaniu typov umeleckých prostriedkov a princípov tvorby. Ide o celú škálu možností tvorby vlastných textov od metafor cez verše a strofy po celé básne. Žiaci tak poznávajú princípy básnickej tvorby.

Pre každú z uvedených tvorivých aktivít je podstatný **výber lyrického textu**. Tvorivá práca s lyrickým textom rozvíja schopnosť žiakov vnímať pravidlá básnickej tvorby, rozvíjať citlivosť k prostriedkom lyrickej výpovede.

Práca s lyrickými textami je aj pre učiteľov najnáročnejšia. Jeden z dôvodov môže byť aj ten, že v učebniciach sa nachádzajú texty, ktoré sú žiakom vzdialené a nedotýkajú sa ich životných skúseností a poznania. Je vhodné vyberať na interpretáciu také básne, pri ktorých budú mať tínedžeri o čom komunikovať, lebo problémy, ktoré rieši autor, sa väčšiny z nich bytostne dotýkajú.

Epický text najmä kvôli prevahe rozprávania ako makrokompozičného postupu, založení na deji a dominujúcej neveršovanej jazykovej forme považujú žiaci za čitateľsky a interpretačne najprístupnejší.

Didaktická interpretácia epiky sa zameriava na:

- a) názov – interpretácia a predikcia obsahu diela,
- b) architektónika - identifikácia častí, dielov, kapitol, podkapitol (pri interpretácii textu: odseky, členenie textu);
- c) identifikácia žánrovej formy,
- d) identifikácia makrokompozície,
- e) tektonika - identifikácia kompozičných princípov, postupov a kompozičnej osnovy,

- f) leitmotív (identifikácia problémovej situácie) a sekundárne motívy,
- g) identifikácia času a priestoru,
- h) identifikácia a charakteristika rozprávača,
- i) identifikácia a charakteristika postáv,
- j) horizontálne členenie textu: autorská reč – reč postáv a ich realizácia,
- k) identifikácia jazykových prostriedkov- obraznosť, emocionálno-expresívnosť, ikonickosť autora.

Epická látka diela ponúka široký priestor na využitie metód a stratégií, prostredníctvom ktorých sa dá podnieť a skvalitniť čitateľský a interpretačný proces. Postupy a procesy je potrebné voliť tak, aby žiak prijímal informácie svojím aktívnym pričinením a na ich základe si utváral svoje vlastné úsudky. Analýzou diel sledujeme získanie kompetencií žiakov na verbalizáciu čitateľského zážitku, obhajobu vlastného názoru. Motivovať a aktivizovať žiakov je potrebné riešením úloh *pred čítaním* (napr. diskutovanie o obsahu, téme na základe titulu, textu na záložke knihy, ilustrácie, nadpisu kapitoly, obrázku, vizualizovanie témy, napísanie krátkeho príbehu na základe kľúčových slov, citátov, vybraných viet či pasáží) *počas čítania* (napr. riadené čítanie), *po čítaní* (napr. rekonštruovanie rozstrihaného textu, transformovanie dialogického textu do monologického, napísanie vnútorného monológu jednej z postáv, vytvorenie dialógu postáv na základe predchádzajúceho deja, napísanie listu z pozície jednej postavy inej postave, vymyslenie udalostí, ktoré sa odohrali pred začiatkom deja alebo po skončení deja, interview s postavou literárneho diela, interview s autorom, prenesenie deja do inej doby, času, podmienok, dramatizácia časti príbehu, pantomíma, napísanie listu autorovi, identifikovanie sa s postavou a konanie v jej mene v konkrétnej situácii, literárny kvíz a pod.).

Dramatický text je viacrozmerný a ráta s osobitnými sprievodnými znakmi, ktoré ho kompletizujú. Je ho potrebné chápať ako jednu zo zložiek divadelného diela. Nie je prvotne určený pre čitateľa, je východiskom bodom pre divadelnú inscenáciu. Dramatický text má niekoľko príjemcov, s ktorými chce autor nadviazať dialóg, či už ide o režiséra, dramaturga, herca alebo diváka. Väčšina z nich sa však s dramatickým textom najprv stretne v pozícii čitateľa.

Didaktická interpretácia dramatického diela môže byť knižná alebo javisková. Obidve sa skladajú z viacerých fáz, pričom v oboch prípadoch začiatočná fáza sa opiera o intuíciu interpreta, ktorou na základe vonkajších znakov vytvára interpretačnú hypotézu. Je potrebné, aby žiaci mali skúsenosť aj s knižnou podobou dramatického textu. Čítanie dramatického textu môže byť vzhľadom na jeho formu náročnejšie, no poskytuje veľký priestor pre imagináciu. V súlade s obsahom a cieľom vyučovacej hodiny je vhodné využiť inscenácie i audio-vizuálne spracovania dramatických textov (rozhlasové, televízne, filmové a i.). Interpretácia dramatických textov je úzko spätá s poznávaním funkcie herca, komunikácie s divákmi, chápanie princípov kompozície a výstavby, dramatického deja, charakterov postáv, vyjadrených hercovým telom, akciou, pohybom, rečou.

Interpretácia literárneho textu spája teóriu s praxou, premieňa teoretické informácie o literárnom texte na interpretačné návyky a zručnosti. Cieľom práce s literárnym textom by mala byť vyváženosť poznatkov a zážitkov. Súčasťou zážitkového procesu sa má stať aj nenásilné zakomponovanie literárnej teórie do práce s literárnym textom, teda nie hotové odovzdávanie poznatkov z teórie literatúry, ale vyvodzovanie literárnych pojmov na základe interpretácie literárnych textových segmentov.

Ak chceme, aby hodiny zamerané na interpretáciu literárnych textov boli funkčné, nesmieme zabúdať na správne zaradenie jednotlivých krokov:

- fáza opisu (zameraná na informácie obsiahnuté v texte),
- fáza osobnej interpretácie (zameraná na hľadanie súvislostí medzi obsahom textu a osobnou skúsenosťou),
- fáza tvorivého hľadania (je fázou transformácie obsahu predchádzajúcich fáz na konkrétnu činnosť).

Výber vyučovacích metód práce s umeleckým textom musí korešpondovať s obsahom a cieľom vyučovacej hodiny, so záujmom žiakov a ich skúsenosťami i materiálno-technickým vybavením školy, so zámerom upútať pozornosť žiakov, motivovať ich k aktivite, tvorivosti pri riešení úloh a sprostredkovať zážitok. Žiak nesmie ostať pasívnym objektom prijímajúcim informácie, ale musí byť aktívnym subjektom. Využitím inovačných a aktivizačných metód práce s literárnym textom sa z čítania a interpretácie literárneho textu stáva zaujímavá súčasť vyučovacích hodín. Uvedené metódy podporujú záujem o učenie, intenzívne prežívanie, myslenie a konanie, podporujú a rozvíjajú poznávací procesy žiakov. Žiak je aktívnym účastníkom vyučovacieho procesu, spoluzodpovedným za priebeh a výsledky vyučovania.

Učiteľ sa v edukačnom procese zákonite ocitá v pozícii motivátora, ktorého prioritou je dokázať podnieť žiaka k čítaniu, naučiť ho vnímať estetickú hodnotu literárnych diel, odhaľovať ich poznávaciu, výchovnú i zábavnú, oddychovú funkciu. Je to zároveň jedna z ciest, ako vzbudiť u žiakov lásku k literatúre a čítaniu.

II. Metódy obohacovania slovnjej zásoby

Obohacovanie individuálnej slovnjej zásoby žiakov v materinskom jazyku nechápeme len ako samostatný proces vo vyučovaní daného predmetu, ale úzko súvisí s každou činnosťou a je neoddeliteľnou zložkou všetkých vyučovacích predmetov.

Špecifický charakter nadobúda vyučovanie slovnjej zásoby cudzieho jazyka. Znalosť slovnjej zásoby je základnou podmienkou ovládania cudzieho jazyka. Dôležité je, aby si žiak osvojoval čím viac nových slov, a to nielen s ich významom, ale aj s ich správnym používaním. Úlohou učiteľa nie je slovo preložiť do materinského jazyka bez toho, aby sa o pochopenie významu nového slova nepokúsili žiaci sami.

Základom vysvetľovania novej slovnjej zásoby by malo byť vedenie žiakov k samostatnému mysleniu v cudzom jazyku, pričom učiteľ vystupuje ako pomocník, ktorý žiakov usmerňuje a koriguje. Proces tradičného vyučovania i učenia sa nových slov môže tvorivý učiteľ zmeniť na efektívne a zároveň zážitkové nadobúdanie novej slovnjej zásoby žiakov, ak využije inováčne metódy, techniky, stratégie a formy obohacovania slovnjej zásoby žiakov, ktoré podporujú rozvoj tvorivého myslenia žiakov a umožňujú aj adekvátne využívať informačno-komunikačné technológie, napr.: využitie obrázkov, ilustrácií, reálnych predmetov, autentických situácií, opisu, mimiky, gestikulácie, synonym, antonym a pod..

Dôležitú úlohu v procese osvojovania novej slovnjej zásoby zohrávajú motivačné cvičenia – aktivity, ktoré žiaci vykonávajú bez uvedomovania si ich vzdelávacej funkcie, napr. cvičenia na výber správnej odpovede, rozhádzané písmená, slovo navyše, krížovka, pexeso, osemšmerovka a pod.

Súčasná moderná doba ponúka mnoho zábavných cvičení a online hier, ktoré žiaci môžu využívať ako

zábavnú formu samovzdelávania.

V neposlednom rade je vhodné i využívanie rôznych druhov slovníkov, vrátane elektronických.

To že na hodinách využívame informačno - komunikačné technológie, je v dnešnej dobe samozrejmosťou. Žiaci žijú v modernej dobe plnej digitalizácie a elektronizácie, a tak je vhodné vzbudiť ich záujem o vzdelávanie takými prostriedkami, ktoré sú pre nich atraktívne.

Je pravdou, že učiteľ musí pri metodologickej príprave atraktívnej a zároveň efektívnej vyučovacej hodiny so zameraním na rozširovanie slovnej zásoby žiakov venovať viac času, no skutočnosť, že žiaci s radosťou a ochotou spolupracujú a nadobúdajú potrebné poznatky, zručnosti a skúsenosti, je dostatočným zadosťučinením.

III. Štylizácia odborných textov

Neoddeliteľnou súčasťou vzdelávania je práca žiakov s odborným textom. Žiak nielen pracuje s hotovým odborným textom, ale v školskej praxi sa stretáva aj s jeho vytváraním. Úlohou a cieľom učiteľov jednotlivých predmetov je preto príprava žiakov na písanie odborných prác, so zameraním na štylizáciu odborného textu, obsahovú i formálnu stránku.

Dodržiavanie zásad pri písaní všetkých druhov odborných prác je dôležitou súčasťou etiky.

Formálna (grafická úprava) a obsahová stránka písomných prác

Z hľadiska pôvodnosti rozoznávame tri druhy písaných prác:

- *Pôvodný (primárny) dokument* - dokument tvorený v rozhodujúcej miere novými informáciami, dovtedy nezaznamenanými inde, v iných dokumentoch (ešte nepublikované).
- *Sumarizačný dokument* - zhŕňa, zovšeobecňuje alebo utrieduje poznatky úplne alebo z väčšej časti prevzaté z iných dokumentov; vytvára novú hodnotu.
- *Kompilačný dokument* - v novom vyjadrení, prispôsobenom určitému špecifickému cieľu, opakuje informácie prevzaté z iných dokumentov.

Práce menšieho rozsahu (seminárne práce, ročníkové práce, referáty, práce stredoškolskej odbornej činnosti), teda školské situačné výkladové žánre, ktoré sa viažu na proces výučby, vzhľadom na menší rozsah majú osobitú štruktúru a obsah ako prehľad častí práce v nich je nerelevantný - nepíše sa. Text zbytočne nerozčleňujeme na kapitoly a podkapitoly, pôsobí ako jeden celok. V prácach naplno využívame odsekovú segmentáciu textu a medzerovanie medzi úvodom, jadrom a záverom práce.

Je potrebné použiť také písmo, ktoré je dobre a ľahko čitateľné. Odporúča sa Times New Roman. V odborných textoch nepoužívame ozdobné písmo, nič nepodčiarkujeme, využívame maximálne tri druhy písma (normálne, hrubé, kurzíva) a tri typy znakov na vypočítavanie (vymenúvanie) v texte (napr. číslovanie, odrážky, písmená abecedy), veľkosť písma je 12 bodov, pokiaľ nie je určené inak. Používa sa buď jednoduché riadkovanie alebo riadkovanie 1,5, text sa zarovnáva z oboch strán, každý nový odsek je odsadený od ľavého okraja 1,27 cm alebo 0,50". Medzeru tvorí jeden voľný riadok. Čísľujeme každú stranu, avšak nikdy nie titulnú stranu. Titulný list nečísľujeme, ale do rozsahu sa započítava. Čím je školská práca rozsiahlejšia, tým viac by mala preberať prvky záverečných a kvalifikačných prác. Zoznam bibliografických odkazov sa stránkuje, položky sa uvádzajú v abecednom poradí. Prílohy, pokiaľ sú súčasťou textu, čísľujú sa priebežne, Ilustrácie (obrázky,

fotografie, grafy, diagramy, nákresy alebo schémy) a tabuľky a pod. majú byť číslované postupne tak, ako boli vkladané do textu. priebežne (arabskými číslicami), bez bodky za číslom.

Rozsah práce sa riadi zásadou primeranosti a mal by zodpovedať účelu a obsahu. Rozsah práce určuje zadávateľ práce. Povinnou súčasťou prác menšieho rozsahu je titulný list s názvom práce a bibliografickou identifikáciou, anotácia, kľúčové slová, vlastný text a zoznam použitej literatúry

Hlavný text by mal obsahovať okrem jadra aj úvod a záver. Úvod, jadro a záver sú konštrukčne samostatné časti práce, odlišujeme ich iba formálne (odsek; vynechaný riadok) a obsahovo (spôsobom, ktorý umožňuje jazyk). Vlastný text, ktorý využíva jeden zo slohových postupov (najčastejšie výkladový slohový postup) je obsahovo členený na menšie časti, tematicky úzko súvisiace, formálne odčlenené prostredníctvom odsekov

Pri písaní hlavnej časti práce autor používa najmä vlastné myšlienky, ktoré dopĺňa parafrázami a podporuje citátmi osobností v danom odbore. Každý odsek v jadre práce sa venuje špecifickému bodu, ktorý sa vzťahuje na hlavnú myšlienku, tézu. Vlastné myšlienky majú väčšiu váhu ak sú podporené faktami, príkladmi a názormi expertov z použitých zdrojov. Informácie zo zdrojov sú analyzované, hodnotené a následne integrované do práce. Jadro práce môže obsahovať diskusiu opačných, protichodných postojov alebo alternatívnych názorov na danú problematiku. Avšak, väčšina práce musí byť tvorená vlastnými myšlienkami, informácie zo zdrojov slúžia len na ich podporu. V závere je potrebné v stručnosti zhrnúť dosiahnuté výsledky vo vzťahu k stanoveným cieľom a hypotézam. Záver nám slúži na sumarizáciu hlavnej myšlienky a hlavných argumentov, prípadne naznačí ďalší možný výskum v danej oblasti. V závere potvrdzujeme/vyvraciamy stanovené hypotézy a konštatujeme splnenie/nesplnenie vytýčeného cieľa; záver práce vždy vychádza z jej jadra.

Základným kompozičným postupom odbornej práce by mala byť argumentácia.

Za ukončeným textom práce nasleduje autorom použitý zoznam literatúry, prípadne bibliografia. V záverečných a kvalifikačných prácach píšeme zoznam zdrojov ako samostatnú kapitolu, umiestňujeme ho na samostatnú stranu. V každom zozname zdrojov sa musia zaznamenať všetky citované a parafrázované dokumenty, ktoré autor v texte reálne použil

Jazyková stránka odborných prác

Odborné práce spravidla používajú tzv. autorský plurál, prítomný, alebo minulý čas. Tento úzus však neplatí absolútne, nie je dogmou. Ak má študent pocit, že takéto vyjadrovanie mu je neprirodzené, môže písať v prvej osobe jednotného čísla, čím však znižuje úroveň a erudovanosť svojho textu, lebo skĺzava k citovo podfarbenej štylizácii vlastných myšlienok.

V prácach uplatňujeme odborný štýl, ktorý sa vyznačuje vecnosťou, jednoznačnosťou, úspornosťou a presnosťou jazyka. Použitie hovorového štýlu, dokonca slangu (s výnimkou autentických citátov skúmaných osôb), je nevhodné a neprijateľné.

Dodržiavanie gramatických pravidiel slovenského jazyka a pravidiel slovenského pravopisu sa považuje v ústnom či písanom prejave za samozrejmosť.

Príprava žiakov na prácu s odborným textom úzko súvisí s ich uplatnením v profesijnom živote, preto je nutnosťou pedagógov voliť takú metodiku, aby žiak bol motivovaný dosahovať čo najlepšie vedomosti, schopnosti a zručnosti.

IV. Tvorivé písanie

Tvorivé písanie predstavuje súbor aktivít, ktoré motivujú k originálnej manipulácii s jazykovým materiálom, podnecujú využívať jazyk tvorivo, kultivovať asociatívne myslenie, generovať nové, netriviálne slovné spojenia a aktivizovať slovnú zásobu v kontexte relevantnom ich zámerom.

Tvorivé písanie sa v škole zameriava najmä na:

- a) rozvíjanie individuálneho štýlu pisateľa – uvedomenie si vlastného ja, reflektovanie vlastných schopností a vlastného myslenia;
- b) optimalizáciu pisateľských zručností (schopnosť rozvíjať myšlienku, schopnosť dodržať tematickú postupnosť, schopnosť logicky usporiadať výpovede, schopnosť tvoriť súdržný text, schopnosť dosiahnuť komunikačný zámer atď.);
- c) zvládnutie rôznych techník tvorby textu;
- d) rozvíjanie prirodzeného písania;
- e) podporu sebavedomia, odbúravanie strachu z písania;
- f) rozvíjanie pisateľovho chápania etapovosti procesu písania i funkcií a významu jednotlivých etáp;
- g) vytváranie predpokladov pisateľa na uvedomovanie si štruktúrovanej povahy textu;
- h) potrebu zreteľnej kontextualizácie písania najmä u prvopisateľov (Klimovič, 2009)

Pri aplikácii tvorivého písania v edukačnom procese východiskovým princípom metodicko-organizačných štruktúr a foriem vyučovacej aktivity je zameranie na procesnú stránku tvorby. Dôležitý teda nie je len výsledok činnosti, jej finálny produkt, ale aj proces, ktorý k nemu vedie.

Činnosť žiakov možno z tohto pohľadu rozdeliť do troch základných fáz:

- a) prípravno-motivačná fáza
- b) fáza písomnej produkcie
- c) fáza prezentačno-hodnotiaca

Motivačné úlohy sú zamerané na to, aby žiakov podnietili k činnosti, aby v nich boli priamo zaangažovaní. Môžu mať rôzny charakter: brainstorming, asociačné hry, jazykové hry, úlohy zamerané na vybavovanie spomienok a komentovanie zážitkov, diskusie o možných postupoch pri riešení úloh, motivačno-stimulujúce úlohy postavené na práci s umeleckým textom, zadania zamerané na rozšírenie slovnéj zásoby a pod. Z pohľadu žiakov ide o činnosti, počas ktorých sa pripravujú na vlastnú písomnú produkciu.

Úlohy súvisiace s *priamou písomnou produkciou* môžu mať rozmanitú podobu: samostatný individuálny písomný prejav, kooperatívnu písomnú produkciu vo dvojiciach alebo v skupinách. Žiaci sa v rámci týchto činností venujú tvorivým, divergentným myšlienkovým procesom, ktorých výsledkom je text.

Tretiu fázu tvoria tie činnosti žiakov, ktoré súvisia s *prezentáciou výsledkov písomnej produkcie*: čítanie alebo prednes čiastkového alebo výsledného produktu individuálnej, párovej alebo skupinovej činnosti, percepcia prezentovaného vytvoreného textu a jeho spontánne neverbálne alebo zámerné verbálne hodnotenie.

Existuje veľké množstvo rôznych metód a techník tvorivého písania, ktoré môžeme so žiakmi využívať na celej vyučovacej hodine alebo v niektorej časti hodiny, napr.:

Samohláskovanie - proces vytvárania viet alebo textov, pri ktorom žiaci môžu použiť výhradne tú istú samohlásku. Veta musí pozostávať minimálne z určeného počtu slov a musí dávať zmysel.

Haiku - trojveršová nerýmovaná báseň, ktorá má korene v Japonsku a v tradičnej podobe sa používala na vyjadrenie pozorovania a pocitov o prírode a ročných obdobiach. Má nasledovnú štruktúru:

1. verš – 5 slabík -----

2. verš – 7 slabík -----

3. verš – 5 slabík -----

Poskytuje žiakovi priestor na vyjadrenie pocitov, zároveň vyžaduje dodržanie počtu slabík.

Jednoslabičné slová - cieľom tohto cvičenia je napísať vetu alebo súvislý text, ktorý bude pozostávať výhradne z jednoslabičných slov tak, aby dávali zmysel.

Abeceda - žiaci si napíšu pod seba písmená z abecedy a pokúsia sa napísať báseň tak, aby každý verš začínal ďalším písmenom z abecedy.

Anagram - preskupenie písmen v slove tak, aby vznikli nové zmysluplné slová. Napr.:

Žiaci si napíšu svoje meno a priezvisko. Z týchto písmen vytvoria nové slová tak, aby ani jedno písmeno nezvyšilo.

Akrostich - báseň, v ktorej začiatkové písmená (slabiky) veršov (strof) čítané zhora nadol vytvárajú slovo, skupinu slov alebo vetu.

Dopĺňanie slov do básne - žiaci dopĺňajú slová s určenými gramatickými kategóriami, ktoré sa s ostatnými rýmujú.

Dopĺňanie slov podľa stanovených kritérií - žiaci tvoria umelecké prostriedky – metafory, epiteta, prirovnania a podobne.

Zmena perspektívy - v tejto technike ide o zmenu hľadiska, pohľadu rozprávača, prípadne lyrického subjektu.

Zhlukovanie - vyučovacia metóda, pri ktorej sa spája myslenie s písomným vyjadrovaním. Pri tejto metóde si žiaci k určitej téme usporadúvajú si svoje myšlienky a zamýšľajú sa nad ňou. Žiaci zaznamenávajú všetko, čo im napadne, nehodnotíme pravopis.

Cinquain – päťveršová báseň, ktorá zhrňa myšlienky a informácie v podobe stručných výrazov, ktoré opisujú jednu tému podľa pravidiel:

1. verš: jednoslovné pomenovanie témy -podstatné meno.

2. verš: dvojslovný opis témy-dve prídavné mená.

3. verš: trojslovné vyjadrenie činnosti-tri slovesá.

4. verš: štvorslovné vyjadrenie pocitu, emocionálneho vzťahu k téme.

5. verš: jednoslovné synonymum témy.

Aliterácia - žiak má vytvoriť text, v ktorom zámerne nakopí určité hlásky.

Ozvučenie filmu – žiaci si pozrú ukážku z neznámeho filmu bez zvuku, ich úlohou je vymyslieť dialógy postáv.

Cieľom tvorivého písania je rozvíjanie individuálneho štýlu žiaka, žiak sa zdokonaľuje v oblasti lexiky, syntaxe, štylistiky, noetiky, poetiky, dôraz je potrebné pritom klásť aj na rozvoj jeho

obrazotvornosti, predstavivosti, fantázie.

Vďaka zaradeniu tvorivého písania do vyučovacích hodín môže učiteľ svojim žiakom ponúknuť netradičný, ale pritom efektívny spôsob ako sa učiť a umožniť tak žiakom zažiť aj tvorivú atmosféru v triede. Techniky tvorivého písania možno úspešne zaradiť aj nad rámec predmetu slovenský jazyk a literatúra, teda ako doplnkovú metódu vo všetkých vyučovacích predmetoch.

V. Metódy práce v záujmových útvaroch

Voľný čas je multidisciplinárny pojem, ktorý označuje čas, ktorým človek disponuje na základe vlastného rozhodnutia a voľby na uspokojenie vlastných potrieb a záujmov po splnení si pracovných, študijných a iných povinností.

Výchova vo voľnom čase je rozvíjanie schopností žiakov oceňovať voľný čas ako hodnotu, využívať ho zmysluplne a racionálne pre svoj rozvoj, plánovať a vyberať si vhodné činnosti. Je to súčasť všeobecného vzdelávania orientovaného na rozvoj osobnosti.

Výchova mimo vyučovania:

- prebieha mimo povinného vyučovania,
- prebieha mimo bezprostredného vplyvu rodiny,
- je inštitucionálne zabezpečená,
- uskutočňuje sa prevažne vo voľnom čase.

Výchova mimo vyučovania pod vedením pedagóga je významnou oblasťou výchovného pôsobenia na žiakov. Dáva príležitosť na formovanie hodnotových záujmov, vedie žiaka racionálnemu využívaniu voľného času, rozvíja špecifické schopnosti a upevňuje morálne vlastnosti.

Obsahové zloženie výchovy (mravná, rozumová, etická, estetická, telesná, environmentálna) predstavuje priestor, ako žiakovi umožniť efektívne a zmysluplne prežiť voľný čas a priestor, prostredníctvom ktorého sa rozvíja potenciál človeka.

Metódy, stratégie, postupy, princípy a formy práce so žiakmi mimo vyučovania by mali podporovať ich aktivitu, pocit samostatnosti v obsahovom i organizačnom plnení stanovených úloh.

Záujem je vnútorná snaha osobnosti zaoberať sa určitými činnosťami alebo špecifickými druhmi činností, ktorá je sprevádzaná kladným emocionálnym vzťahom k tejto činnosti. Človek sa so záujmami nerodí, sú výsledkom pôsobenia podmienok a výchovy.

Záujmovú činnosť je možné považovať za jednu oblasť výchovy mimo vyučovania. Špecifiká záujmovej činnosti sú:

- dobrovoľná činnosť,
- činnosť realizovaná na základe vnútorného vzťahu človeka v oblasti poznania, vedy, techniky, kultúry, športu, zberateľstva a i.,
- uskutočňuje sa spravidla v záujmových kolektívoch (súboroch, krúžkoch, skupinách, tímoch) alebo aj individuálnou formou a sebazvedávaním)
- sleduje uspokojovanie a rozvíjanie individuálnych potrieb, záujmov a sklonov,
- je významná pre odkrývanie a formovanie talentu, nadania, pre utváranie a formovanie schopností, zručností, návykov.

Metodika záujmovej činnosti

Metodika záujmovej činnosti v kontexte záujmového vzdelávania predstavuje činnosť zameranú na procesuálnu stránku výchovy a vzdelávania. Z didakticko-metodického hľadiska hovoríme o obsahu, cieľoch, metódach, formách, prostriedkoch.

Stratégie a metódy záujmovej činnosti

Zelina (1996) definuje metódu ako všeobecnosť cesty, určitý predpis a popis činností, ako od vstupu prísť k výstupu, ako uskutočňovať organizáciu činností, aby došlo k pozitívnym cieľom. Metodika je konkretizácia programu a metód. Stratégie sú postupy, metódy, zásady alebo pravidlá, ktorými bude vychovávatel', vedúci záujmového útvaru viesť deti a mládež k získavaniu alebo rozvoju stanovených cieľov a získavania kompetencií. Výchovné metódy člení nasledovne:

- a) metóda požiadaviek - požiadavkami pedagóg konkretizuje požadované úlohy, možno ich použiť vo forme: rozkazov, príkazov, nariadení, upozornení, napomenutí a odporúčaní,
- b) metóda presvedčania – ovplyvňovanie, ktoré je založená na slovnom a neslovnom pôsobení človeka,
- c) metóda precvičovania, v ktorých sa na utváraní správania žiakov podieľa ich činnosť, návyk mravného konania a správania, vytváranie zvykov a návykov, ktoré sa tvoria mimo vyučovania – pri športe, v činnostiach v oblasti kultúry, umenia, pri práci, pri záujmovej činnosti,
- d) metóda povzbudzovania je založená na pozitívnej motivácii, povzbudzovaní, vyjadrenie súhlasu, prejavenie dôvery, pochvala.
- e) metódy trestania – trestaný si musí uvedomiť, že trest je prirodzený dôsledkom jeho vlastnej negatívnej činnosti a nie prejavom nadradenosti trestajúceho.
- f) metóda kladného vzoru príkladu ide o napodobňovanie určitých vzorov žiakmi.

Metódy v záujmovej činnosti sa v podstate zhodujú s metódami výchovno-vzdelávacieho procesu realizovaného v škole, ale pri ich uplatňovaní treba zohľadňovať špecifiká výchovy vo voľnom čase, predovšetkým aktivizovanie činnosti.

Medzi vhodné metódy zaraďujeme:

Kooperatívne metódy

- učia k spolupráci, spoluúčasti na činnosti, ktorá vedie k spoločnému cieľu, výsledku,
- podporujú komunikáciu, pomáhajú rozvíjať schopnosť empatie a asertívne správanie,
- vedie k uvedomeniu si zodpovednosti za svoju časť práce v skupine a k vzájomnej pomoci členov,
- utváranie skupín je neformálne (záujmy, sociálne vzťahy) alebo také, ktoré podporuje aktivitu a seberealizáciu každého člena,
- sociálna dynamika v skupine vychádza zo spolupráce a podpory členov skupiny, z vyjasňovania si rozporov, hľadania kompromisov, z prosociálnosti,
- medzi varianty kooperatívnych metód sa zaraďujú metódy snehovej gule, vrstovnícka pomoc, metóda učenia v životných situáciách, metóda skupinového bádania.
- pomoc, metóda učenia v životných situáciách,
- metóda skupinového bádania.

Animácia

- výchovná metóda založená na nedirektívnych a akčných metódach, zároveň predkladá množstvo primeraných, zaujímavo inštruovaných pozitívnych možností seberealizácie,

- dôraz je kladený na otvorenosť výchovnej situácie, na dobrovoľnosť, možnosť voľby, priestor pre iniciatívu vychovávaných,
- animácia môže byť zameraná na pomoc ľuďom, na stimuláciu k činnosti, komunikácii, participácii, kreativite, na kultúrny a spoločenský rozvoj človeka,
- obsahuje prvky hry, cieľom je dosiahnuť pozitívny sociálno-emocionálny zážitok

Metóda hry

- v rámci hry ide predovšetkým o rozptýlenie, radosť, upokojenie a pozitívne citové prežívanie,
- hra dáva priestor iniciatíve a tvorivosti, učenie prebieha nenásilným a spontánnym spôsobom,
- hry sa delia na tvorivé (predmetové, námetové, dramatizačné, konštruktívne), hry s pravidlami (pohybové hry s pravidlami, didaktické hry).

Skúsenostné metódy

- spájajú sa s citovým vkladom (vžitie sa do situácie, jej reálne prežívanie) a vedomým kognitívnym spracovávaním diania,
- sa približujú realite alebo sú priamo vykonávané v reálnych situáciách,
- ide o zámerné učenie sa, pretože sa spája aktuálny zážitok s predchádzajúcimi skúsenosťami a so zameraním na efektívnejšie správanie a využitie poznatkov v budúcnosti,
- medzi tieto metódy patrí: učenie sa v praxi, hranie rolí, simulácie, experimentovanie s okolím, samoučiace skupiny, diskusia.

Zážitkové vyučovanie

- zamerané na iniciovanie citových zážitkov, prostredníctvom ktorých človek získava skúsenosť - patria sem napr. aktivity v prírode, využívanie všetkých druhov umenia, športy – tradičné i netradičné, kde je primárnym cieľom fyzická záťaž, individuálna alebo skupinová súťaž a spolupráca,
- činnosť nie je priamo zameraná na naučenie sa niečoho, aktivity sú hravé a hra strháva účastníkov k silným zážitkom, prostredníctvom ktorých sa spontánne učia,
- učia sa aj zo spoločnej analýzy, reflexie po ukončení činnosti.

Situačné a inscenačné metódy

Východisko *situačných metód* spočíva v konfrontácii účastníkov výchovného procesu s konkrétnou situáciou, ktorá je svojou podstatou problémová, situácia – problém sa rieši diskusiou.

Formy situačných metód sú: metóda rozboru situácie, metóda konfliktnej situácie, metóda postupného zoznamovania sa s prípadom, metóda kritických incidentov

Inscenačné metódy umožňujú vysokú aktivizáciu, kreativizáciu, účastníci priamo sami hrajú svoju úlohu, akoby v skutočnosti, zasahujú okrem kognitívnej oblasti aj efektívnu zložku a konatívnu zložku osobnosti. Cieľom je osvojenie si istej techniky správania, konania, vystupovania, argumentovania, rozhodovania jednotlivca, v konkrétnom postavení.

Projektové metódy formujú osobnosť prirodzeným spôsobom a komplexne, vedú k aktivite, vytváraniu skúseností, podporujú samostatnosť, ale aj koncentráciu, riešenie problémov, myslenie, tvorivosť, fantáziu, rozhodovanie a zodpovednosť. Pribeh riešenia projektu vychádza zo stanovenia si cieľa, ktorý podporuje tému, vytvorenia plánu riešenia s časovým vymedzením, realizácie plánu prostredníctvom činností a vyhodnotenia, posúdenia dosiahnutých výsledkov.

Uplatňovanie správnych metód a foriem práce s mládežou v záujmových útvaroch prispieje k zmysluplnému využívaniu voľného času a pomôže predchádzať rôznym patologickým javom.

VI.

Tvorivé dielne

Zmyslom tvorivých dielní je prebudiť a rozvinúť individuálny talent žiaka, dať priestor jeho vlastným nápadom, kreativite, originalite, ponúknuť prostredie, ktoré umožní žiakom oboznámiť sa s rôznymi druhmi umenia, technikami, remeslami, tradíciami a pod. Môžu mať formu krúžkov, workshopov, tematických podujatí, dobrovoľníckej činnosti a pod. Podstatné sú snaha niečo tvoriť a radosť z výsledku. Obsahová náplň môže byť rôznorodá: výroba sezónnych dekorácií, vianočných darčiekov, zdobenie kraslíc, vyrezávanie tekvíc, zhotovovanie ikebán, výroba vecí recykláciou - zo starého nové a mnoho ďalších, medzigeneračná arteterapia, maľovanie na sklo, školský časopis, ilustrácia knihy, návrhy a tvorba kostýmov pre inscenáciu, gastronomické aktivity, úprava triedy, klubovne, čítárne, záhrady a pod.

Sú snahou o zmysluplné vyplnenie voľného času, poskytujú žiakom možnosť a priestor rozvoja prostredníctvom zážitkových a vzdelávacích aktivít. Aktivity môžu rozvíjať manuálnu zručnosť, výtvarnú kreativitu, slovnú zásobu, dopĺňať vyučovacie predmety ako napríklad: estetická výchova, multikultúrna výchova, dejepis, geografia a ďalšie.

Z užšieho hľadiska ide pri tvorivých dielnach o formy zážitkového učenia – o vedomé vytváranie žiackych aktivít, ktoré sú postavené na zážitku a vedú k aktívnemu prístupu k získavaniu vedomostí a zručností. Každý žiak prichádza k poznaniu aktívne cez vlastný autentický zážitok, pričom zážitok je len prostriedok k poznaniu, nie je cieľom. Zážitkové učenie prebieha v autentických situáciách z bežného života, v ktorých málokedy existuje len jedno správne riešenie a sme nútení hľadať ďalšie alternatívne postupy k riešeniu. Je to výchova a príprava na skutočný život. Vychádza z konkrétneho zážitku, pokračuje veľmi dôležitou reflexiou zážitku, ktorá má potrebu učiť sa novým poznatkom a ich aplikáciu v praxi, čím sa vyvolajú nové zážitky.

Základným prvkom zážitkovej pedagogiky alebo zážitkového učenia je reflexia (vedenie o vedení). Reflexia je chápaná ako spätná väzba žiakov na danú aktivitu bezprostredne po jej ukončení. Môže prebiehať ako diskusia. Žiaci sa vyjadrujú k tomu, čo sa im páčilo resp. nepáčilo, ako sa cítili, čo prežívali. Naučia sa hodnotiť seba, ale aj svojich spolužiakov, dokážu prijímať kritiku.

I keď majú byť tvorivé dielne primárne voľnočasovou aktivitou, môžu sa stať súčasťou vyučovania všeobecnovzdelávacích predmetov ako vyučovacie hodiny realizované formou tvorivých dielní spájajúcich poznanie s konkrétnym zážitkom a prežívaním, prípadne so zhmotnením svojho zážitku či nadobudnutého poznatku do konkrétneho umeleckého výstupu. Organizačná štruktúra takejto hodiny v porovnaní s tradičnou hodinou je odlišná. Je výhodou, ak sa takého hodiny vyučujú v bloku. Čítanie, vytvorenie emócií, reflexia si vyžaduje väčšiu časovú náročnosť. Na druhej strane aktivujú žiaka počas celej vyučovacej hodiny. Na hodinách je potrebné vytvoriť príjemnú pracovnú atmosféru srdečnosti, priateľstva, otvorenosti, dôvery, ale aj akceptovania iného názoru či postoja. Tvorivé dielne sa tak stávajú hodinami, keď žiak prechádza od „musím to urobiť“ ku „chcem to urobiť“. Keďže hlavnú úlohu v zážitkovom vyučovaní má žiak, ktorý prežíva dané zážitky, je potrebné, aby trieda mala menší počet žiakov.

Na realizáciu tvorivých dielní ako voľnočasových aktivít je vhodné využívať spoluprácu s rôznymi inštitúciami a organizáciami, ktoré tieto aktivity resp. lektorov ponúkajú.

VII. Kultivovaný ústny prejav

Výchova a vzdelávanie sú neodmysliteľne späté s komunikáciou. Z vymedzenia jazyka ako nástroja myslenia a dorozumievania vyplývajú dve základné funkcie: poznávacía a dorozumievacia

Komunikovanie pozostáva z výmeny informácií od najjednoduchších rozkazov, citových a iných prejavov až po výmenu zložitejších myšlienkových útvarov. Komunikatívna funkcia sa člení na tri základné druhy: oznamovaciu, expresívnu a výzovú. Cieľom oznamovacej (zobrazovacej) funkcie je sprostredkovať obsah informácie a radením pomenovaní do výpovedí zobrazit' istú situáciu. Výrazová (expresívna, emotívna) funkcia vyjadruje postoj hovoriaceho k opisovaným javom, pretože okrem zobrazovania istej situácie každý hovoriaci dáva do výpovede aj čosi zo seba, vyjadruje svoj subjektívny postoj. Ak sa zdôrazňuje výrazová stránka, výpoveď má poetickejšie zafarbenie. Apelová (výzovová) funkcia je zameraná na pôsobenie na adresáta, na zmenu stavu v jeho vedomí. Autor chce obsahom informácie ovplyvniť myslenia a konanie adresáta.

Ľudské myslenie je viazané na reč, jazyk, teda funguje ako nástroj poznávania, to je jeho kognitívna (poznávací) funkcia. Poznávacia funkcia sa uplatňuje v kontakte s myšlienkovou oblasťou, vo vzťahu jazyka, myslenia a vedomia. Sekundárne funkcie sa delia na estetickú funkciu a reprezentatívnu funkciu. Estetická funkcia je zameraná na výstavbu, štruktúru jazykového prejavu. Dôraz sa kladie na formu, ktorá má zvýrazniť obsah. Jazyk je aj nástrojom estetického pôsobenia v slovesnom umení. Jazyk má aj reprezentatívnu funkciu, prispieva k zjednocovaniu komunikačného spoločenstva a k jeho odlišeniu od iného komunikačného spoločenstva.

Kultivovaná reč učiteľa by mala byť samozrejmosťou, mala by byť pre žiaka vzorom. Jazykovo-komunikačná prax však ukazuje viaceré nedostatky, nerešpektovania jazykovej normy, porušovanie pravopisných i ortoepických pravidiel. Cieľom každého pedagóga sa má stať snaha neustále kultivovať svoju verbálnu komunikáciu a zároveň kultivovať komunikačné zručnosti svojich žiakov. Cesta k vlastnému napredovaniu vedie cez sebareflexiu a jazykovo-komunikačnú autokreáciu. Pedagógovia a vychovávatelia sú vo výchovno-vzdelávacom procese považovaní za rečových profesionálov, ktorí svojím rečovým prejavom pozitívne, ale aj negatívne pôsobia na žiakov. Ku zdokonaľovaniu svojho rečového prejavu môžu prispieť rôznymi komunikačnými tréningami.

Efektívnu možnosť ako rozvíjať *komunikáciu žiakov* vidíme v uplatňovaní integrovaného modelu jazykovej komunikácie prostredníctvom tvorivej dramatiky, vstupom žiackych komunikantov do rôznych typov sociálnych rolí, do rolových dialógov v simulovaných situáciách na princípe improvizácie.

Základným prvkom, ktorý *tvorivá dramatika* využíva, je fiktívne navodená dramatická situácia, ktorá je založená na medziľudskej interakcii a využíva simulačné rolové hry na aktívne poznávanie sveta, človeka, spoločnosti a seba samého. Tvorivú dramatikú môžeme charakterizovať ako učenie priamym prežívaním, získavaním životných skúseností spoločným riešením problémov nielen intelektom, ale aj intuíciou a emóciami. Je to systém hier a cvičení zameraných na komplexný rozvoj žiakovej osobnosti.

Tvorivá dramatika umožňuje uplatniť metódu úplnej hry, metódy pantomimicko-pohybové, metódy verbálno-zvukové, metódy graficko-písomné, metódy materiálno-vecné.

Jadrom metód tvorivej dramatiky je hra v role. Hra v role má v dramatickej výchove veľa podôb. Pre dramatickú výchovu je kľúčové uplatnenie hry v role vo fiktívnych situáciách, ktoré obsahujú konflikt, problém, v ktorom hráč za postavu koná, teda koná s určitým zámerom. Vďaka role a fikcii vstupujeme do sveta, ktorý mu je vzdialený v čase, mieste, osobách i vzťahoch. Rola žiakom otvára cestu do takéhoto sveta, umožňuje im uplatniť seba samých v hre modelujúcej svet. Takto získavajú novú skúsenosť, v prípade skúmania situácie či postavy sa pokúšajú nazerať na situáciu očami iných. Tvorivá dramatika umožňuje uplatniť metódu úplnej hry, metódy pantomimicko-pohybové, metódy verbálno-zvukové, metódy graficko-písomné, metódy materiálno-vecné.

Hru žiakov v role v rôznej miere sprevádza improvizácia. Môže ísť o úplnú improvizáciu, keď žiak

koná za seba či postavu v určitých podmienkach úplne nepripravený, cez čiastočne pripravené improvizácie až po prepracované krátke dramatické tvary – etudy, v ktorých je improvizácia stále prítomná, ale je obmedzená predchádzajúcou tvorbou etudy a prípravou hráčov na prezentáciu. Improvizácia môže byť rozdielna aj v počte žiakov – od individuálnych až po skupinové či hromadné.

Tvorivá dramatika ako metóda, ktorá využíva hru (dramatickú hru, hru v role) a s ňou spojenú činnosť, zážitok a skúsenosť, býva prijímaná žiakmi zväčša veľmi pozitívne.

Na základe oboznámenia sa s uvedenými teoretickými východiskami, diskusií, výmeny pozitívnych i negatívnych skúseností z vlastnej pedagogickej praxe, metodických príprav vzorových vyučovacích hodín a ich realizácie, uplatňovania odporúčaných metód, stratégií a taktík vo vyučovaní a to v prezenčnej i dištančnej forme, ako aj v mimovyučovacom procese, spätnej väzby, dotazníkov žiakov, následných analýz, hodnotenia a sumarizácie možno konštatovať:

- *žiakmi sú pozitívnejšie prijímané inováčné metódy,*
- *ich uplatňovaním sa vytvára priaznivá vyučovacia klíma,*
- *upevňuje sa vzťah medzi učiteľom a žiakom,*
- *rozvíja sa schopnosť tímovej práce žiakov,*
- *zvyšujú efektivitu vyučovacieho procesu,*
- *posilňujú motiváciu žiakov k dosahovaniu lepších výsledkov,*
- *rozvíjajú tvorivosť a kreativitu žiakov,*
- *zvyšujú rečovú kultúru žiakov, motivujú k zmysluplnému využívaniu voľného času a pod.*

Práca členov Klubu čitateľskej gramotnosti naplnila stanovené ciele a je pre skvalitnenie výchovnovzdelávacieho procesu na škole vysoko prínosná.

Použitá literatúra:

https://archiv.mpcedu.sk/sites/default/files/publikacie/i_noskova_interpretacia_literarnych_textov_ako_citatelsky_stimul.pdf

<https://archiv.mpc-edu.sk/sk/metodika-vyucby-slovenskeho-jazyka-a-literatury-v-ramci-novych-pedagogickych-dokumentov>

<https://publikacie.umb.sk/humanitne-vedy/slovensky-jazyk-a-literatura/literarny-text-v-komunikacno-zazitkovom-vyucovani.html>

<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Germuskova2/subor/Germuskova.pdf>

http://www.vsm.sk/files/sh/prirucka_2015.pdf

Záver:**Zhrnutia a odporúčania pre činnosť pedagogických zamestnancov**

Aktualizácia a rozvoj profesijných zručností, ich implementácia do vyučovacieho procesu, projektovanie a realizácia vyučovacích hodín s využitím moderných metód a foriem zážitkového učenia sa musí stať cieľom každého súčasného moderného úspešného pedagóga.

11. Vypracoval (meno, priezvisko)	PhDr. Ľ. Zuščinová
12. Dátum	21. 06. 2021
13. Podpis	
14. Schválil (meno, priezvisko)	Mgr. L. Lehončáková
15. Dátum	
16. Podpis	

Pokyny k vyplneniu Písomného výstupu pedagogického klubu:

Písomný výstup zahrňuje napr. osvedčenú pedagogickú prax, analýzu s odporúčaniami, správu s odporúčaniami. Vypracováva sa jeden písomný výstup za polrok.

1. V riadku Prioritná os – Vzdelávanie
2. V riadku špecifický cieľ – riadok bude vyplnený v zmysle zmluvy o poskytnutí NFP

3. V riadku Prijímateľ - uvedie sa názov prijímateľa podľa zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku (ďalej len "zmluva o NFP")
4. V riadku Názov projektu - uvedie sa úplný názov projektu podľa zmluvy NFP, nepoužíva sa skrátený názov projektu
5. V riadku Kód projektu ITMS2014+ - uvedie sa kód projektu podľa zmluvy NFP
6. V riadku Názov pedagogického klubu (ďalej aj „klub“) – uvedie sa celý názov klubu
7. V riadku Meno koordinátora pedagogického klubu – uvedie sa celé meno a priezvisko koordinátora klubu
8. V riadku Školský polrok - výber z dvoch možností – vypracuje sa za každý polrok zvlášť
 - september RRRR – január RRRR
 - február RRRR – jún RRRR
9. V riadku Odkaz na webovú stránku zverejnenej správy – uvedie sa odkaz / link na webovú stránku, kde je písomný výstup zverejnený
10. V tabuľkách Úvod, Jadro a Záver sa popíše výstup v požadovanej štruktúre
11. V riadku Vypracoval – uvedie sa celé meno a priezvisko osoby/osôb (členov klubu), ktorá písomný výstup vypracovala
12. V riadku Dátum – uvedie sa dátum vypracovania písomného výstupu
13. V riadku Podpis – osoba/osoby, ktorá písomný výstup vypracovala sa vlastnoručne podpíše
14. V riadku Schválil - uvedie sa celé meno a priezvisko osoby, ktorá písomný výstup schválila (koordinátor klubu/vedúci klubu učiteľov)
15. V riadku Dátum – uvedie sa dátum schválenia písomného výstupu
16. V riadku Podpis – osoba, ktorá písomný výstup schválila sa vlastnoručne podpíše.